

УДК 342.95:347.998.85:35.072.22(477)

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2022.24.13>

ПРОЯВИ ЗЛОВЖИВАНЬ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ ПІД ЧАС ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ ТА БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ АКТИВ ЦИВІЛЬНОГО СТАНУ

Зелінська Яна Сергіївна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного
права

(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків,
Україна)

Спасенко Вікторія Олександрівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного
права

(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків,
Україна)

У статті досліджуються можливі прояви зловживань процесуальними правами під час оскарження рішень, дій, бездіяльності органу державної реєстрації актів цивільного стану. Авторами приділяється увага адміністративно-правовому статусу органів державної реєстрації актів цивільного стану. Наголошується, що органи державної реєстрації актів цивільного стану є суб'єктами владних повноважень, яких наділено владно-управлінськими функціями. Враховуючи зазначене, спори, які виникають з приводу оскарження рішень, дій, бездіяльності органу державної реєстрації актів цивільного стану відносно авторами до публічно-правових. Для захисту порушених прав, свобод та інтересів осіб з боку рішень, дій, бездіяльності органу державної реєстрації актів цивільного стану передбачаються два способи захисту – адміністративний та судовий. Порядок вирішення зазначеного публічно-правового спору встановлюється Кодексом адміністративного судочинства України.

Ефективність вирішення адміністративної справи щодо оскарження рішень, дій, бездіяльності органів державної реєстрації актів цивільного стану залежить всіх принципів адміністративного судочинства. Важливе значення серед принципів адміністративного судочинства відіграє неприпустимість зловживання процесуальними правами. Прояви зловживання процесуальними правами можуть виникати на будь-якій стадії розгляду адміністративної справи, що суперечить завданню адміністративного судочинства.

У статті наголошується, що враховуючи етимологію походження зловживання прав, учасники розгляду адміністративної справи використовують свавільно, недобросовісно суб'єктивні права. Явище зловживання процесуальними правами пов'язано із недобросовісною поведінкою учасників адміністративної справи. Законодавством не визначено чіткого переліку способів та видів зловживання процесуальними правами. Прояви зловживання процесуальними правами будуть залежати від належної

чи неналежної реалізації процесуальних прав учасниками справи. Наявність зловживання процесуальними правами буде нівелювати досягнення завдання адміністративного судочинства.

Ключові слова: адміністративний процес, адміністративне судочинство, зловживання процесуальними правами, органи державної реєстрації актів цивільного стану, суб'єкти владних повноважень, суд, учасники справи.

MANIFESTATIONS OF ABUSE OF PROCEDURAL RIGHTS DURING THE APPEAL AGAINST DECISIONS, ACTIONS AND OMISSIONS OF STATE CIVIL REGISTRATION AUTHORITIES

Zelinska Yana Serhiivna,

Candidate of Juridical Sciences, Associate
Professor,
Senior Lecture of Administrative Law
Department
(Yaroslav Mudryi National Law
University, Kharkiv, Ukraine)

Spasenko Viktoriia Oleksandrivna,

Candidate of Juridical Sciences, Associate
Professor,
Senior Lecture of Administrative Law
Department
(Yaroslav Mudryi National Law
University, Kharkiv, Ukraine)

The article examines the possible manifestations of abuse of procedural rights during the appeal of decisions, actions, inaction of the body of state registration of civil status. The authors pay attention to the administrative and legal status of the bodies of state registration of civil status acts. It is emphasized that the bodies of state registration of civil status acts are subjects of power, which are endowed with power-administrative functions. Disputes arising from appeals against decisions, actions, inaction of the body of state registration of civil status are referred by the authors to public law. To protect the violated rights, freedoms and interests of individuals by decisions, actions, inaction of the body of state registration of civil status, there are two ways of protection – administrative and judicial. The procedure for resolving the said public law dispute shall be established by the Code of Administrative Procedure of Ukraine.

The effectiveness of resolving administrative cases on appeals against decisions, actions, inaction of state registration of civil status acts depends on all the principles of administrative proceedings. The inadmissibility of abuse of procedural rights is important among the principles of administrative proceedings. Manifestations of abuse of procedural rights may occur at any stage of the administrative case, which contradicts the task of administrative proceedings.

The article emphasizes that given the etymology of the origin of the abuse of rights, the participants in the administrative case use arbitrary, unfair subjective rights. The phenomenon of abuse of procedural rights is associated with unscrupulous behavior of participants in administrative proceedings. The legislation does not define a clear list of ways and types of abuse of procedural rights. Manifestations of abuse of procedural rights will depend on the proper or improper exercise of procedural rights by the parties to

the case. The presence of abuse of procedural rights will offset the achievement of the task of administrative justice.

Key words: administrative process, administrative proceedings, abuse of procedural rights, bodies of state registration of civil status acts, subjects of power, court, participants in the case.

Вступ. Належний захист прав, свобод, інтересів осіб з боку незаконних дій суб'єктів владних повноважень залежить від визначення чітких механізмів реалізації такого права. Виділяють два способи захисту прав, свобод та інтересів щодо оскарження рішень, дій, бездіяльності органів державної реєстрації актів цивільного стану, такі як адміністративний та судовий. Дослідження стосується судового порядку захисту прав, свобод та інтересів осіб. Законодавством України форма здійснення судочинства щодо зазначеного публічно-правового спору визначається, як адміністративне судочинство. Розглядаючи окреслене питання, слід приділити увагу адміністративно-правовому статусу органів державної реєстрації актів цивільного стану. Ефективність вирішення адміністративної справи щодо оскарження рішень, дій, бездіяльності органів державної реєстрації актів цивільного стану залежить всіх принципів адміністративного судочинства. Важливе значення серед принципів адміністративного судочинства відіграє неприпустимість зловживання процесуальними правами. Прояви зловживання процесуальними правами можуть виникати на будь-якій стадії розгляду адміністративної справи, що суперечить завданню адміністративного судочинства.

Стан дослідження. Науковими розвідками з поставленого питання займалися такі вчені, як Ю. П. Битяк, В. М. Бевзенко, В. Н. Васильєв, І. Л. Жетлобрюх, В. В. Заборовський, Б. П. Карнаух, О. Р. Кібетко, В. В. Комаров, Д. В. Лученко, В. Я. Настюк, Н. Б. Писаренко, В. В. Рєзнікова, О. Я. Рогач, М. І. Смокович, І. В. Спасибо-Фатєєва, А. В. Стойка, Т. А. Цувіна та ін. Враховуючи наукові розвідки, можна дійти висновку, що комплексне дослідження щодо проявів зловживання процесуальними правами під час оскарження рішень, дій, бездіяльності органів державної реєстрації актів цивільного стану відсутнє.

Метою статті є аналіз проявів зловживання процесуальними правами під час оскарження рішень, дій, бездіяльності органів державної реєстрації актів цивільного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою детального вивчення особливостей оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної реєстрації актів цивільного стану, варто дослідити систему цих органів та проаналізувати їх повноваження, визначені законодавством. Водночас в умовах реформування системи органів державної реєстрації актів цивільного стану важливого значення набуває дослідження становлення цих органів на теренах України. Звертаючись до історичного аспекту, слід зазначити, що за роки незалежності України система органів державної реєстрації постійно зазнавала змін. Відповідно до Положення про Міністерство юстиції України від 28 грудня 1991 р. [1] Міністерство здійснювало загальне керівництво діяльністю органів запису актів громадянського стану. Законом України «Про органи реєстрації актів громадянського стану» від 24 грудня 1993 р. визначено систему органів реєстрації актів громадянського стану, до якої разом з відділами реєстрації актів громадянського стану управлінь Міністерства юстиції України належали й виконавчі органи сільських, селищних, міських (крім міст обласного значення) рад [2]. У зв'язку з реформуванням системи органів виконавчої влади у 2010 р. повноважною в цій царині державної реєстрації було визнано Державну реєстраційну службу України, яку згодом було ліквідовано [3].

Системне тлумачення норм чинного законодавства, дозволяє дійти висновку, що на сьогодні органами державної реєстрації актів цивільного стану є: 1) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації актів цивільного стану; 2) відділи державної реєстрації актів цивільного стану Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управлінь юстиції в областях, містах Києві та Севастополі, районних, районних у містах, міських, міськрайонних управлінь юстиції; 3) виконавчі органи сільських, селищних і міських рад; 4) дипломатичні представництва і консульські установи України (у випадках державної реєстрації актів цивільного стану громадян України, які проживають або тимчасово перебувають за кордоном) [4]. Вбачаємо, що система публічного адміністрування у сфері державної реєстрації актів цивільного стану характеризується множинністю повноважних суб'єктів у цій сфері, а також, децентралізацією, зокрема делегуванням повноважень виконавчим органам сільських, селищних і міських рад.

Відтак проаналізуємо повноваження кожного із зазначених суб'єктів. Центральним орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації актів цивільного стану, є Міністерство юстиції України, яке здійснює координацію та контроль за діяльністю відділів державної реєстрації актів цивільного стану; забезпечує створення, ведення та функціонування Державного реєстру актів цивільного стану громадян тощо. У свою чергу, відділи державної реєстрації актів цивільного стану проводять державну реєстрацію народження фізичної особи та її походження, шлюбу, розірвання шлюбу, зміни імені, смерті, вносять зміни до актових записів цивільного стану, поновлюють та анулюють їх, здійснюють відповідно до законодавства інші повноваження.

Окремим важливим питанням є оскарження дій або бездіяльності органу державної реєстрації актів цивільного стану. Дії або бездіяльність працівника органу державної реєстрації актів цивільного стану можуть бути оскаржені у адміністративному (позасудовому) або судовому порядку [5].

У випадку позасудового оскарження скарга подається до Міністерства юстиції України або до Міністерства закордонних справ України (у разі здійснення державної реєстрації дипломатичними представництвами і консульськими установами України). У той же час, стаття 55 Конституції України встановлює, що кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [6]. У цьому аспекті варто зазначити думку Д. В. Лученка, який наголошує, що оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень виступає важливим інститутом демократичної держави. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень виступає проявом контрольної функції демократії [7, с. 224].

Відповідно до ст. 22 Закону України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» встановлюється, що внесення змін до актового запису цивільного стану проводиться відповідним органом державної реєстрації актів цивільного стану за наявності достатніх підстав. Відтак, за наслідками перевірки зібраних документів орган державної реєстрації актів цивільного стану складає обґрунтований висновок про внесення змін до актового запису цивільного стану або про відмову в цьому. У разі відмови у внесенні змін до актового запису цивільного стану у висновок вказуються причини відмови та зазначається про можливість її оскарження в судовому порядку. Вказаний висновок є формою прийняття рішення органом державної реєстрації актів цивільного стану. У зв'язку з можливою відмовою органу державної реєстрації

актів цивільного стану внести зміни до відповідного актового запису на підставі заяви особи між особою та органом державної реєстрації актів цивільного стану й можуть виникати спори.

Оскарження рішень, дій, бездіяльності органу державної реєстрації актів цивільного стану відноситься до публічно-правового спору. Досить часто зазначені спори виникають внаслідок неправильної реалізації дискреційних повноважень. Так, під дискреційними повноваженнями слід розуміти законодавчо встановлену компетенцію владних суб'єктів, яка визначає ступінь самостійності її реалізації з урахуванням принципу верховенства права. Категорія справ, пов'язаних зі спорами, що виникають у зв'язку з відмовою органу державної реєстрації актів цивільного стану внести зміни до актових записів цивільного стану, є окремою категорією судових справ, яка має свої особливості. Об'єктом спору у таких справах є відповідний актовий запис цивільного стану, а безпосереднім предметом розгляду судами адміністративної юрисдикції – рішення відповідного органу державної реєстрації актів цивільного стану у формі висновку про внесення змін до актового запису цивільного стану або про відмову в цьому [8].

Порядок вирішення зазначеного публічно-правового спору встановлюється Кодексом адміністративного судочинства України (далі – КАС України) [9]. Реалізація завдання адміністративного судочинства можлива за дотримання всіх принципів адміністративного судочинства. Зазначені положення КАС України кореспондуються із ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), яка покликана на забезпечення права на справедливий суд, враховуючи гарантії та процесуальні можливості учасників справи [10].

Не виключенням є і дотримання вказаних принципів адміністративного судочинства під час оскарження рішень, дій, бездіяльності органу державної реєстрації актів цивільного стану. Однак, на практиці трапляються випадки ігнорування принципів адміністративного судочинства. Нашою метою є дослідження можливих проявів зловживання процесуальними правами під час оскарження рішень, дій, бездіяльності органу державної реєстрації актів цивільного стану.

Принцип неприпустимості зловживання процесуальними правами набув законодавче оформлення у КАС України з 2017 року. Так, учасники справи зобов'язані добросовісно користуватися належними їм процесуальними правами і неухильно виконувати процесуальні обов'язки (ч. 2 ст. 44 КАС України). Вказана норма свідчить про добросовісне використання процесуальних прав, що узгоджується із завданням адміністративного судочинства, етичним нормам, правилам поведінки під час розгляду справи у порядку адміністративного судочинства.

У Великому енциклопедичному словнику зловживання правом є свавільне використання права фізичною чи юридичною особою – суб'єктом права [11, с. 323]. На думку І. В. Спасибо-Фатеевої, зловживання правом не є прямим деліктом і не є нормальним здійсненням права. Тож воно являє собою проміжний стан дій певної особи, наділеної певними суб'єктивними правами. У свою чергу, автор наголошує, що зловживанням правом може відбуватися з метою скористатися наданими особі можливостями у відсутності у законі прямих заборон або розпливчатості меж здійснення права та спричинити шкоду іншій особі [12, с. 166-167]. Зловживання процесуальними правами – це категорія адміністративного процесуального права, яку варто визначати наступним чином: це діяльність учасників адміністративного процесу, що здійснюється всупереч принципам адміністративного судочинства, у формі процесуального правопорушення чи шкідливої поведінки, з метою отримання вигоди більшої, ніж за умови добросовісного використання процесуальних прав, наслідком якої є заподіяння

шкоди публічним або приватним інтересам інших осіб. Зазначену точку зору висловив Ю. В. Поліщук [13, с. 57].

Слід відзначити, що зловживати правами можуть особи, які безпосередньо наділені суб'єктивними, у тому числі процесуальними, правами та зловживання правами виникає внаслідок неналежного їх використання.

Учасники справи мають рівні процесуальні права та обов'язки (ст. 44 КАС України). Наприклад, ознайомлюватися з матеріалами справи, робити з них витяги, копії, одержувати копії судових рішень; подавати докази; брати участь у судових засіданнях та інші. Варто зазначити, що позивач і відповідач наділяються окремим колом процесуальних прав та обов'язків відповідно до ст. 47 КАС України. Позивач має право змінити предмет або підстави позову, збільшити або зменшити розмір позовних вимог шляхом подання письмової заяви до закінчення підготовчого засідання або не пізніше ніж за п'ять днів до першого судового засідання, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження. Використання зазначених процесуальних прав позивача недобросовісно буде визнаватися як зловживання процесуальними правами [9].

У справах щодо оскарження рішень, дій, бездіяльності органу державної реєстрації актів цивільного стану у більшості випадків відповідачем у справі є саме суб'єкт владних повноважень. Відповідачі так само наділені спеціальним колом прав. Згідно із КАС України сторони можуть досягнути примирення на будь-якій стадії судового процесу, що є підставою для закриття провадження в адміністративній справі. Порушення умов примирення буде визнаватися як зловживання правом. Так, наприклад, позивач, який звернувся до адміністративного суду з метою зобов'язання органу державної реєстрації актів цивільного стану внести зміни до актового запису, і суб'єкт владних повноважень погодився на умови примирення, а потім їх порушив. Зазначені дії суб'єкта владних повноважень будуть кваліфіковані як зловживання процесуальними правами.

Відповідач у справі має право подавати процесуальні заяви разом з доказами у справі. У разі неподання таких доказів суд не приймає до розгляду та повертає заявнику відповідну заяву, про що зазначає у судовому рішенні. Наприклад, якщо органом державної реєстрації актів цивільного стану було подано заяву про долучення доказів у справі з приводу відмови особі у повторній видачі свідоцтва про народження, суб'єкт владних повноважень повинен долучити всю сукупність доказів, які будуть підтверджувати законні дії суб'єкта владних повноважень, які докази не долучені, це також можна визнати зловживанням процесуальними правами.

Так, якщо звернутися до правової позиції Верховного суду, слід зазначити наступне. У справах про оскарження відмови внести за заявою особи зміни до актового запису цивільного стану суд за правилами адміністративного судочинства вивчає наявність чи відсутність достатніх підстав для прийняття відповідного рішення, зокрема, перевіряє чи відповідні рішення прийняті на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією України та законами України, а також, чи прийняті вони обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення. Вказана правова позиція викладена в постанові Великої Палати Верховного Суду від 14 листопада 2018 року у справі № 425/2737/17 [14].

Види прояву зловживань процесуальними правами в адміністративному судочинстві, зокрема щодо оскарження рішень, дій, бездіяльності органу державної реєстрації актів цивільного стану, також окреслюються у ч. 2 ст. 45 КАС України. Зокрема, до них відносять: 1) подання декількох позовів до одного й того самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав, або подання декількох позовів

з аналогічним предметом і з аналогічних підстав, або вчинення інших дій, метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями; 2) подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер; 3) необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог з метою зміни підсудності справи, або завідомо безпідставне залучення особи як відповідача (співвідповідача) з тією самою метою (ч. 2 ст. 45 КАС України) [9]. Резюмуємо, що законодавцем окреслюються тільки деякі види зловживань процесуальними правами, які можуть виникати під час подання позовної заяви щодо оскарження рішень, дій, бездіяльності органу державної реєстрації актів цивільного стану до адміністративного суду боку позивача. У даній категорії справ позивачем є фізична особа.

Добросовісна поведінка може мати місце під час оскарження рішень, дій, бездіяльності органу державної реєстрації актів цивільного стану та впливати на строки розгляду адміністративної справи у таких випадках: (1) подання заяв та клопотань, які не були подані у підготовчому засіданні, без поважних причин пропуску строків (органи державної реєстрації актів цивільного стану можуть порушувати строки надання заяв з процесуальних питань чи клопотань); (2) заявлення необґрунтованого клопотання щодо проведення судового засідання в режимі відеоконференції (обґрунтованим є клопотання за наявності поважної причини не прибуття у судове засідання, якщо така причина відсутня – це буде вважатися зловживанням процесуальним правом); (3) неявка у судове засідання (неявка у судове засідання будь-якого учасника справи, за умови, що його належним чином повідомлено про дату, час і місце цього засідання, не перешкоджає розгляду справи по суті, крім випадків, визначених цією статтею, зазначений прояв теж буде вважатися зловживанням процесуальним правом); (4) перешкоджання дослідженню доказів (суд під час розгляду справи повинен безпосередньо дослідити докази у справі: ознайомитися з письмовими та електронними доказами, висновками експертів, поясненнями учасників справи, викладеними в заявах по суті справи, показаннями свідків, оглянути речові докази, однак представники органів державної реєстрації актів цивільного стану можуть перешкоджати дослідженню доказів з метою затягування розгляду справи, що буде визнаватися також зловживанням процесуальним правом); (5) подання заяви про відвід (необґрунтована заява про відвід чи самовідвід є підставою вважати, що це є зловживанням процесуальними правами).

Одним із проявів зловживання процесуальними правами є неподання доказів, які витребовуються судом. Відповідно до ч. 1 ст. 80 КАС України учасник справи, у разі неможливості самостійно надати докази, вправі подати клопотання про витребування доказів судом. Якщо таке клопотання заявлено з пропуском встановленого строку, суд залишає його без задоволення, крім випадку, коли особа, яка його подає, обґрунтує неможливість його подання у встановлений строк з причин, що не залежали від неї. У випадку пропущення строків подання клопотання без поважних причин може визнаватися як зловживання процесуальним правом. Наприклад, у справі позивача до органу державної реєстрації актів цивільного стану щодо визнання відмови суб'єкта владних повноважень незаконною відносно внесення змін до актового запису, адміністративний суд може витребувати у органу реєстрації актів цивільного стану докази, які стосуються правомірності відмови, зокрема, це можуть бути – копія запиту щодо підтвердження відповідності відомостей у Державному реєстрі актів цивільного стану громадян даним паперового носія актового запису цивільного стану, яке в подальшому додається до повного витягу з Державного реєстру актів цивільного стану громадян у відповідній справі, а у позивача можуть витребуватися оригінали свідчення про державну реєстрацію актів цивільного стану, у яких зазначені неправильні, неповні відомості або відомості, які підлягають зміні.

Так, у п. 41 рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гарнага проти України» (заява № 20390/07) [15] Європейський суд з прав людини зазначив, що за такої ситуації майже повної свободи зміни імені або прізвища особи обмеження, накладені на зміну по батькові, не видаються належним чином та достатньою мірою мотивованими національним законодавством. Крім того, державними органами не було надано жодного обґрунтування позбавлення заявниці її права приймати рішення з цього важливого аспекту її приватного та сімейного життя, і таке обґрунтування не було встановлено жодним іншим способом. Оскільки державні органи не забезпечили балансу відповідних інтересів, про які йдеться (див. пункт 38 вище), вони не виконали своє позитивне зобов'язання щодо забезпечення права заявниці на повагу до її приватного життя. Відповідно Суд вважає, що у цій справі було порушення статті 8 Конвенції. Отже, неподання у судове засідання доказів суб'єктом владних повноважень є одним із проявів зловживання процесуальними правами.

Висновки. Резюмуючи, слід зазначити, що прояви зловживань процесуальними правами під час оскарження рішень, дій, бездіяльності органів державної реєстрації актів цивільного стану можуть проявлятися на різних стадіях розгляду адміністративної справи. Явище зловживання процесуальними правами пов'язано із недобросовісною поведінкою учасників адміністративної справи. Зловживати процесуальними правами можуть як позивач, відповідач, так і інші учасники справи. Передумовою зловживання процесуальними правами є наділення учасників справи адміністративною процесуальною правосуб'єктністю. Метою зловживання процесуальними правами є затягування розгляду справи, створення перешкод іншим учасникам процесу. Для зазначеної категорії справ зловживання процесуальними правами набуває поширення під час подання необґрунтованих відводів судді, неявка у судові засідання без поважної причини, подання необґрунтованих заяв з процесуальних питань, неподання доказів, які витребовуються. Законодавством не визначено чіткого переліку способів та видів зловживання процесуальними правами. Прояви зловживання процесуальними правами будуть залежати від належної чи неналежної реалізації процесуальних прав учасниками справи. Наявність зловживання процесуальними правами буде нівелювати досягнення завдання адміністративного судочинства.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України [Електрон. ресурс] : пост. КМУ від 28.12.1991 р., № 386. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP910386.html
2. Про органи реєстрації актів громадянського стану : Закон України від 24.12.1993 р., № 3807-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 14. – Ст. 78.
3. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : постанова Кабінету міністрів України від 10.09.2014 р., № 442. *Офіційний вісник України*. 2004. № 74. Ст. 2105.
4. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 01.07.2010 р., № 2398-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 38. Ст. 509.
5. Про органи реєстрації актів громадянського стану : Закон України від 24.12.1993 р., № 3807-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 14. Ст. 78.
6. Конституція України: Закон України. *Голос України*. 1996. № 128.
7. Лученко Д. В. Механізм оскарження в адміністративному праві: теоретичні й прикладні аспекти: монографія. Харків, 2017. 440 с.
8. Довідка Вищого адміністративного суду України про результати вивчення та узагальнення практики вирішення адміністративними судами спорів, які виникають

у зв'язку з відмовою органу державної реєстрації актів цивільного стану. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/ASS00339?an=ul-1>

9. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. : *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35. Ст. 446.

10. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. *Офіційний Вісник України*. 2006. № 32. С. 2371.

11. Великий енциклопедичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. 2-ге вид., перероб. і доповн. К.: Вид-во «Юридична думка», 2012. 1020 с.

12. Спасибо-Фатєєва І. В. Зловживання правом : зб. ст. за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 308 с.

13. Поліщук В. Ю. Зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві : дис. ... к.ю.н. : 10.00.07/ Запорізьський національний університет. Запоріжжя, 2021. 206 с.

14. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 14 листопада 2018 року у справі № 425/2737/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78011648>

15. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гарнага проти України» від 16 травня 2014 року (заява № 20390/07). *Офіційний Вісник України*. 2014. № 1. Ст. 30.